

כי
ביום הזה
יכפר
עליכם
לטהר
אתכם
לפני ה'

הלכות, מנהגים וכוונות

ע"פ שיעורו של הגאון
רבי בן ציון מוצפי

יום
הכיפורים
יום הגדול
והקדוש

יום הכפורים

הלכות, מנהגים וכונות

ע"פ שיעורו של הגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א

תכן הענינים

- 4..... חלק ראשון : מעלת היום וההכנות שבערב יום הכפורים
- 4..... "האזינו השמים" — מה בין משה רבנו לישעיהו.
- 4..... "לפני ה' תטהרו" — גדלות היום
- 4..... העליות של היום — עשרת היםים ועלית השכינה
- 5..... שני דברים שלא בטלו מישראל — דברי הרמב"ן
- 5..... ערב יום הכפורים — למוד סדר העבודה
- 5..... עדות האגרת — מה שנראה בבית המקדש ביום הזה
- 5..... הכנת התפלה מבעוד מועד
- 5..... טבילה במקוה ותשעה קבין
- 6..... תספרת, צפרנים ונקיון הבגדים
- 6..... מנחה גדולה, ודוי ומלקות
- 6..... הסעודה המפסקת — מה אוכלים וממה נזהרים
- 6..... לחם משנה וטבילתו בספר
- 7..... פונת הסעודה — כפרה על חטא עץ הדעת
- 7..... קשית ה"פרי חדש" — "כל האוכל ושותה בתשיעי"
- 7..... תוספת מחל על הקדש
- 7..... ברכת האב את בנו — שעת רצון
- 8..... עריכת השלחן בספרי קדש
- 8..... הטלית הלבנה
- 8..... רבוי אורה ומעלותיה
- 9..... חלק שני : ליל יום הכפורים
- 9..... "לך אלי" — הודוי בכניסת היום
- 9..... "שמע קולי" ומחברו
- 9..... פתיחת ההיכל והוצאת ספרי התורה
- 9..... "כל נדרי" — דקדוק בלשון הארמית
- 9..... חבוק הספר ונשיקתו — שבועה הבלים
- 9..... התרת הנדרים — לשעבר או להבא
- 10..... נסח הרדב"ז — פשרה בין השיטות
- 10..... מחילה החדית והתרת השבועה של מעלה
- 10..... מעשה רבה בר בר חנה
- 10..... תפלת רבי שמעון בר יוחאי
- 10..... בית דין של מעלה וביאת המשיח
- 11..... "כל תענית שאין בה מפושעי ישראל" — משל החלבנה
- 11..... "מי שברך" והשכבות
- 11..... תפלת ערבית — סודות הברכות
- 11..... קריאת שמע כנגד עשרת הדברות

12	פונת העמידה והבקשות
12	סליחות ומנהג בית אל
12	ארבעה המזמורים וקריאת שמע שעל המטה
12	משניות מסכת יומא
13	חלק שלישי: יום הכפורים — מן האשמרת ועד הנעילה
13	אשמרת הבקר — "פתר מלכות"
13	ודוי הרדב"ז
13	עשרה ראשונים ועטיפת הטלית
13	"האדרת והאמונה" — שבח המלאכים
13	"נשמת כל חי" ו"ממעמקים"
14	ברכות יוצר — "אל אדון"
14	"עזרת אבותינו" ו"תהלות"
14	חזרת הש"ץ והפיוטים
14	ודוי רבנו נסים גאון
14	ברכת כהנים וארבעת השמות
15	פתיחת ההיכל וסדרה
15	קריאת התורה — פרשת אחרי מות
16	מפטיר והפטרה
16	"ונתנה תקף"
16	מי יעלה שליח צבור במוסף
16	פונות ה"פתר" ושלוש הבקשות
17	סדר העבודה ומחברו
17	השתחויות ועשר האזכרות
17	סיום מוסף וההפסקה
17	השלמת מאה ברכות בברכות הריח
18	תפלת מנחה ופרשת העקדה
18	"עלינו לשבח" בכל תפלה
18	תפלת נעילה — חלון ההזדמנויות
18	ברכת הלבנה
19	ברכת חתימה טובה

חלק ראשון: מעלת היום וההכנות שבערב יום הכיפורים

"האזינו השמים" — מה בין משה רבנו לישיעהו

רבי שמעון בר יוחאי בזהר שאל את השאלה: למה ההבדל, מה בין משה רבנו לישיעהו? ישיעהו אמר "שמעו שמים והאזינו ארץ" (ישיעהו א, ב), ואילו משה רבנו אומר "האזינו השמים ואדברה, ותשמע הארץ אמרי פי" (דברים לב, א). מבאר רבי שמעון, זכותו תגן עלינו, שהאזנה — זה מקרוב, אבל שמועה — זה מרחוק.

משה רבנו היה קרוב לשמים, לכן יכול היה לומר "האזינו השמים". הוא היה כל הזמן מהלך בשמים, מטייל שם, רואה כל מיני חידושים וכל מיני עניינים יפים, לכן אמר "האזינו השמים" — וממילא השמועה, ההד, יבוא אחר כך לארץ. מה שאין כן ישיעהו, שהוא היה פה בארץ, אז הוא לא יכול להגיד "האזינו השמים", לכן אמר "שמעו שמים" קודם: חלק כבוד לשמים, שהם יקבלו את השמיעה של מה שהוא אומר, ואילו הארץ אחר כך. ומי היא "ארץ"? בני האדם שנמצאים בארץ — אנחנו.

בכל אופן, היום בעזרת השם נדבר קצת בקצרה בענייני יום הכיפורים, היום הגדול והקדוש שמתרגש ובא עלינו לחיים טובים ולשלום. צריך לדעת שיש הרבה הלכות והרבה כללים, וצריך לא לפספס. ואני אשתדל לעשות את הכול בקצרה, ואני מתפלל לשם יתברך שנספיק לדבר פחות או יותר על מכלול הדברים.

"לפני ה' תטהרו" — גדלות היום

הפסוק אומר: "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טז, ל). זה יום גדול מאוד. תדעו, אין יום בשנה שאנחנו נמצאים לפני הקדוש ברוך הוא כל העשרים וארבע שעות, בלילה וביום — ולמעשה עשרים וחמש שעות, כי צריך לקבל מבעוד יום תוספת מחול על הקודש, ועד מוצאי יום הכיפורים. ואז אנחנו נקראים "לפני ה' תטהרו".

לכן אמר רבי עקיבא: "אשריכם ישראל, לפני מי אתם מיטהרים?" (יומא פה ע"ב). רבי עקיבא, זכותו תגן עלינו, נהרג ביום הכיפורים על ידי טורנוסרופוס הרשע. השם יקום דמו ודם כל עמו ישראל שנשפך בידי הגויים במשך השנים.

אמר "לפני ה' תטהרו" — נבין שהעניין ביום הזה תלוי בנו. כל מי שזוכה להתקרב לקדוש ברוך הוא, עכשיו — לא יחכה לא למחר ולא לעוד שעה, אלא עכשיו, מיד, יתקרב לשם יתברך ויתעלה ויתחזק, ויקבל עליו עוד מלכות שמים בכל הדברים: אם זה מצוות עשה, אם זה מצוות לא תעשה, אם זה דאורייתא, אם זה דרבנן, אם זה מנהגים — הכול יקבל עליו כהוגן, ואז השכינה איתו.

העליות של היום — עשרת הימים ועלית השכינה

ומה הוא מרוויח? תשמעו, אלה דברים מבהילים. כותב רבנו האר"י, אומר, שאין יום בשנה שאנחנו עולים בו עליות כאלה. וזה תלוי באדם עצמו: מי שקרוב לשכינה זוכה לעלות למעלה למעלה, למקומות הכי נשגבים ועצומים.

ידוע שהעולם הזה הוא בן שבע מדרגות, לכן יש לנו שבעה ימים בשבוע. אבל מי שמתבונן רואה שצריך עוד שלוש מדרגות, כי המספר עשר הוא שלם. ככה אנחנו סופרים עשר — מאחד עד עשר, ואחר כך מאחת עשרה עד עשרים, וכן הלאה. הנה עברה שנת תש"ף, "תכלה שנה וקללותיה", באה תשפ"א, "תחל שנה וברכותיה".

אז זה הולך עשר, והעשרה האלה הם עשרת הימים שיש לנו, שבהם הקדוש ברוך הוא מצוי, כמו שהגמרא דרשה על הפסוק "דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ, קִרְאוּהוּ בְּהִיטּוֹתוֹ קְרֹב" (ישיעהו נה, ו) — אלו עשרת הימים שמראש השנה ועד יום הכיפורים (ראש השנה יח ע"א).

כל יום אנחנו עולים מדרגה. הלילה אנחנו בשביעי בתשרי, חודש השביעי, יום השביעי. מחר, ושבת, אנחנו עולים לשמונה. במוצאי שבת עולים למדרגת תשע. בליל יום הכיפורים עולים לעשר.

עכשיו, מה זה "עולים"? אומר רבנו האר"י שהשכינה עולה, אבל היא לוקחת איתה כל מי שקשור אליה. כלומר אנחנו בניה של השכינה, כמו שכתב רבנו יוסף חיים: "בני המלכות". רחל — "עֲקֶרֶת הַבֵּית" נקראת — רחל אמנו היא השכינה, והיא עולה ביום הכיפורים מהערב שלפניו, עוד מבעוד יום, עולה למעלה אל הבינה.

אז אין חול. לכן יום הכיפורים שונה מכל הימים שבעולם; לא תמצאו יום כזה בשנה בשום מקום. לכן אפילו הרחובות של אלה שאוהבים לחלל שבת ועושים כל מה שעושים — ביום הכיפורים שובתים וינפש, והוא פלא. אף על פי שיום הכיפורים עונשו כרת ואילו שבת עונשה סקילה, אתה רואה שאין מכוניות ואין אוטובוסים ואין אפילו רדיו — כלום, שום דבר. הכול שובת.

שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁלֹא בָטְלוּ מִיִּשְׂרָאֵל — דְּבָרֵי הָרִמְבָּ"ן

אומר הרמב"ן, רבי משה בר נחמן: שני דברים יש בעם ישראל שהם אפילו בגלות ובדלי דלות נמצאים איתנו. האחד — זה טבילה במקווה של האישה שנטהרת אחרי שבעה ימים; מקווה לא התבטל לעולם, "מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָה" (ירמיהו יד, ח), וזה קשור ליום הכיפורים, כך דרש רבי עקיבא במשנה שם. והשני — זה יום הכיפורים, שמדי שנה בשנה, כשמגיע יום הכיפורים, אין לך יהודי בעולם שלא מתעורר ונכנס בו איזה אור, נכנס בו איזה ניצוץ.

וגם אנחנו, שדבוקים בשם יתברך ואמורים להיות דבוקים כל השנה, ואנחנו בבתי הכנסת ובבתי מדרש ועוסקים בתורה — ביום הזה מתעלים עילוי גדול מאוד. ולמה? כי השכינה בעצמה ביום הזה היא לא בגלות, היא עולה למעלה למעלה, ואנחנו עולים איתה. ולכן העלייה מתחילה כבר בערב יום הכיפורים.

עֶרֶב יוֹם הַכִּיפּוּרִים — לְמוֹד סֵדֶר הָעֲבוּדָה

ביום ראשון הבא עלינו לטובה, אחד בשבת, אדם כבר יכין את עצמו מהבוקר לקראת היום הגדול והקדוש: ילמד תורה, ובעיקר צריך ללמוד את סדר העבודה. על סדר העבודה חוברו המון ספרים, המון חיבורים, כדי לדעת מה הייתה העבודה בבית המקדש ביום הזה. וכמו שאנחנו קוראים בתפילה, בתפילת מוסף, ששם יש קיצור של סדר העבודה: כמה וידויים, כמה הזאות, כמה פעמים נכנס הכהן לפני ולפנים — "נכנס למקום שנכנס ועמד במקום שעמד", וכן על זה הדרך. היה מקטיר קטורת, והיה מזה מן הדם שכנגד הפרוכת, והיה מתפלל שם בשביל עם ישראל. איזה פלא ופלא, איזה יום גדול זה היה!

עֲדוּת הָאֲנָרָת — מֶה שֶׁנִּרְאָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּיוֹם הַזֶּה

עד כדי כך, שיש לנו איגרת שכתב אותה המושל הרומאי; הוא כותב למלך ברומא שהוא ראה את בית המקדש ביום הכיפורים. הוא כותב, לפי החשבון שהוא עושה שם, שלמעלה משנים עשר מיליון יהודים היו נכנסים בתוך בית המקדש.

והוא מתאר שם שהיו עונים — הרי בבית המקדש לא היו עונים "אמן" אלא "פְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" — הוא כותב שם שכל העופות, עוף שהיה טס באוויר, אפילו נשר, מהקולות של העונים היה נופל לארץ. כל כך היו קולות והזדעזעות גדולה, התפעלות, שאף אחד לא יכול להבין איזו התפעלות זאת. לכן סדר העבודה מאוד חשוב.

הַכֵּנֶת הַתְּפִלָּה מִבְּעוֹד מוֹעֵד

וגם צריך להכין את התפילה. מרן כתב בשולחן ערוך בהלכות ימים נוראים, בראש השנה, שכל תפילה שבאה מזמן לזמן, יותר משלושים יום, אדם חייב לשבת עם עצמו ולעבור על הסידור ולהבין מה הוא עומד להתפלל, מה הוא עומד לקרוא, ומה הכוונה של כל דבר ודבר — ואז יכין את עצמו האדם.

טְבִילָה בַּמִּקְוֶה וְתַשְׁעָה קָבִין

בשחרית אין לנו וידוי, כי זה יום כמו יום טוב, כמו ערב ראש השנה. ואז אחרי כן הוא הולך לטבול. השנה, בעונות הרבים, אין לנו מקוואות כהוגן. אז יש פתרון: במקום ללכת לטבול — ילך למקלחת.

אז ייכנס האדם למקלחת ויעמוד תחת הזרם של המים משך שתיים עד שלוש דקות, תלוי לפי הזרם, כדי שיישפכו עליו תשעה קבין של מים. תשעה קבין זה בסביבות השנים עשר ליטר ומשהו, שיישפכו בבת אחת בלי הפסקה. יעמוד וירחץ את כל גופו במים, ואז זה נחשב לו — כך הגמרא אומרת — כמו מקווה טהרה, ואז הוא נטהר לקראת יום הכיפורים: "לפני ה' תטהרו".

תְּסַפֵּרְתָּ, צִפְרָנִים וְנִקְיוֹן הַבְּגָדִים

צריך גם להסתפר ולגזוז את הציפורניים, כדי לבוא אותו יום טהור ונקי. דבר נוסף: כל הספרים כתבו, וגם בפוסקים מובא, שייזהר שהבגדים שלו יהיו נקיים. והמדובר הוא בבגדים האישיים, הפנימיים יותר — שייזהר שלא יהיה בהם שום כתם ושום לכלוך.

וישתדל גם בלילה וגם ביום, שבשעת התפילה לא יהיה בהם שום כתם, להיזהר שיהיו נקיים, ואם יתלכלכו — יחליף אותם. וזו סגולה כדי שהתפילה תעלה ולא יידבקו בו הכוחות של החיצונים, כי איפה שיש לכלוך — הם באים.

מִנְחָה גְדוֹלָה, וְדוּי וּמִלְקוֹת

אז אדם ייזהר לעשות את הטבילה לפני הצהריים, ואחרי זה יתפלל מנחה. מנחה צריך להתפלל מנחה גדולה — זה יום שכל העולם מתפלל מנחה גדולה, שהיא קודם הסעודה המפסקת. כך תיקנו בגמרא, כדי שיאמר וידוי במנחה, על צד שחש ושלוש אם יקרה לו איזה משהו בסעודה המפסקת — אז נהיה צדיק.

מתי זה? מנחה מאחת ועשר היום, בשעון קיץ. אז יתפלל מנחה במניין, ויכוון בתפילה כהוגן. ובלחש, בסוף העמידה, יש וידוי — יאמר וידוי, אומר "על חטא", הכול כמו ביום הכיפורים. בחזרת הש"ץ אין להגיד וידוי, שליח ציבור לא אומר וידוי. אנחנו, הספרדים, אומרים "אבינו מלכנו"; אשכנזים "אבינו מלכנו" לא אומרים, ואנחנו אומרים אבינו מלכנו, כל הסדר כולו.

אחרי מנחה ישתדל שמישהו ייתן לו מלקות, שלושים ותשע מלקויות, וזה מכפר על העוונות. צריך לעמוד פנים לצד צפון, ויהיה מוטה על העמוד — לא יושב ולא עומד אלא כפוף — והוא יאמר וידוי והלה מכה אותו שלושים ותשע מלקויות, ואומר פסוק "וְהָיָה רָחוּם" שלוש פעמים; כי ב"והוא רחום" יש שלוש עשרה תיבות, ביחד שלוש פעמים יוצא ל"ט, ואז בזה נהיה צדיק וחסיד, ונמחלים לו עוונותיו.

הַסְעוּדָה הַמִּפְסָקֶת — מֶה אוֹכְלִים וּמִמָּה נִזְהָרִים

סעודה מפסקת — ייזהר האדם לעשות אותה מוקדם ככל האפשר. זאת אומרת, בסביבות, נגיד, שעה חמש — יעשה סעודה מפסקת. מה אסור לאכול? מהצהריים, בהלכה מובא, לא לאכול חלבי — חלבי רק בבוקר — ולא לאכול דגים, כי כל אלה דברים המחממים את הגוף. ואני מדבר בעיקר לגבי גבר; נשים מותר להן, אבל גברים צריכים להיות טהורים ביום הזה.

אז לא יאכלו לא מאכלי חלב, ולא מאכלי דגים שהם מחממים, ולא שום, וגם לא בשר שמן — כי בשר שמן מביא מותרות לגוף האדם ולא טוב. וגם ישתדל לאכול מלוח, לא לאכול מטוגן, כי כל אלה מצמיאים, ואחר כך ביום הצום יסבול. ולכן ייזהר מאוד.

לֶחֶם מִשְׁנֶה וּטְבִילַתוֹ בַּסֶּכֶר

סעודה מפסקת — נוהגים כך להלכה, לעשות לחם משנה. למה? כיוון שבברייתא מובא על מה שכתוב בתורה "וְלֶקְטוּ דִבְרֵי יוֹם בְּיוֹמוֹ" (שמות טז, ד): היה יורד כל יום מנה של מן, אבל בערב שבת כתוב בפסוק "לֶחֶם יוֹמִים" (שמות טז, כט), ו"היום לא תמצאוהו בַּשָּׂדֶה" (שמות טז, כה) — אז היה יורד ביום שישי לחם כפול. לכן בשבת אנחנו עושים לחם משנה, זכר למן. גם בערב יום הכיפורים, אפילו שהיה חל כמו השנה ביום ראשון, היה יורד לחם משנה, ולכן בערב יום כיפור צריך לבצוע על לחם משנה.

ונוהגים לקחת את המוציא ולטבול אותו בסוכר. זה סימן טוב לכל השנה כולה, כמו בראש השנה שאנחנו אוכלים את הלחם ומטבילים אותו בסוכר. אבל לא נשימו סוכר בעיסה עצמה. אשכנזים נוהגים כך: הם אוכלים חלה מתוקה ומברכים עליה המוציא; אנחנו לא. דעת מרן השולחן ערוך — חלה מתוקה ברכתה בורא מיני מזונות, אלא אם כן אוכל ממנה מאתיים ושישה עשר גרם, שזה עיקר קביעות סעודה. אז לכן הלחם יהיה לחם רגיל או חלה רגילה, לא מתוקה, אבל יטביל אותו במעט סוכר, רק בשביל ההתחלה.

כְּוִנַת הַסְעוּדָה — כִּפָּרָה עַל חֵטָא עַץ הַדַּעַת

בסעודה הזאת צריך לכוון שהיא מכפרת על חטא עץ הדעת. הרי כל עשרת ימי תשובה האלה באו כאן בשביל לכפר: נברא האדם הראשון ביום ראש השנה, באחד בתשרי, ואז אכל לקראת הערב מעץ הדעת, ביום שישי, וחטא, וגורש מעדן, ועמד והתפלל והתוודה, וקיבל אותו הקדוש ברוך הוא בתשובה.

לכן יש הרבה שנוהגים בימים האלה, עשרת ימי תשובה, לצום — צם כל יום ויום מהם, ובלילה אוכלים. אבל בערב יום הכיפורים אסור לצום; צריך לאכול, מצווה לאכול בערב יום הכיפורים, כדי שיהיה יוכל לצום למחרת.

קִשְׁיַת ה"פְּרִי חֲדָשׁ" — "כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָה בְּתַשְׁעֵי"

והגאון "פרי חדש" שאל: למה התורה כתבה כך? הרי הגמרא אומרת: כך כתוב בתורה, "וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב, מֵעָרֵב עַד עָרֵב תִּשְׁבְּתוּ שִׁבְתְּכֶם" (ויקרא כג, לב), והגמרא מקשה: וכי בתשיעי מתענים? והלא בעשירי מתענים! אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי (יומא פא ע"ב).

אז אומר הפרי חדש: שתגיד התורה בפירוש! למה צריך לדרוש ולהקשות ולתרוץ? תגיד לנו: ביום התשיעי תאכל וביום העשירי צום. אומר: לא. אם היה אומר "ביום התשיעי תאכל", המצווה לא הייתה כל כך גדולה. למה? אנשים אוהבים לאכול. "אה, אומר לי מותר לי לאכול? יופי, בוא נרביץ אוכל, נאכל כל מיני מעדנים" — אז אין שכל למצווה שיש בה עונג.

אבל כשהתורה אומרת להתענות, ומהלימוד אנחנו לומדים שצריך ביום התשיעי לאכול — אה, אז יום התשיעי זה כמו תענית ממש: אתה אוכל ואתה מקבל שכר של מתענה. אז זה המעלה שלו, גדולה מאוד.

לכוון לכפר חטא עץ הדעת, שאנחנו כולנו אכלנו ממנו, ובגלל זה קורה מה שקורה בעולם. וגם יכוון לכפר באוכל הזה שהוא אוכל בכניסת יום הכיפורים על כל מיני איסור שאכל במשך כל השנה: אולי נכשל בבשר בחלב, אולי נכשל בנבלות וטרפות, אולי נכשל באיזה דבר שיש בו איזה שמץ של איסור — לא מעושר, לא הורמה תרומה, לא הופרשה חלה — כל זה מכפר בסעודה הזאת שאנחנו אוכלים לפני התענית. תאר לך איזה מתנות הקדוש ברוך הוא נותן לנו!

תּוֹסַפֶּת מַחֵל עַל הַקֹּדֶשׁ

אחר כך להשתדל לעשות תוספת מחול על הקודש. כמה זה? לפחות, כתבו הפוסקים, רבע שעה קודם השקיעה. אז השקיעה מתי יוצאת? בסביבות שש שלשים ושלוש. אז רבע שעה קודם לכן יחדל מאוכל, יחלוץ נעליים, ויקבל עליו תוספת מחול על הקודש. במחזורים יש שם תפילה, "הריני מקבל עליי את תוספת יום הכיפורים". יש אומרים שהיא דאורייתא, אז זו מצווה להוסיף מחול על הקודש, כי לפי התורה רק מהשקיעה מתחיל יום הכיפורים, אבל אנחנו מוסיפים עוד רבע שעה קודם, עוד עשרים דקות קודם.

אבל לא מלאכה, ולא נעליים, ולא הבערה, ולא כיבוי — הכול יעשה לפני כן, ויתכנן הכול מבעוד יום כדעת וכהלכה. אם הוא צריך מזון — מה גובה המזון — הכול יעשה מהצהריים, כדי שיבוא ויהיה מוכן.

בְּרֶפֶת הָאֵב אֶת בְּנֵי — שְׁעַת רְצוֹן

אחרי הסעודה, תדעו, יש שעת רצון גדולה מאוד מאוד. לכן אז יברך האב את הבנים. ולמה? כיוון שיעקב אבינו, כך לפי המדרש, בירך את הנכדים שלו, כמו שבירך את יוסף: "וַיֹּאמֶר, הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי מֵעוֹדִי עַד

היום הזה. המלאך הגאלי אתי מכל רע יברך את הנערים, ויקרא בהם שמותי אבותי אברהם ויצחק, וידגו לרב בקרב הארץ" (בראשית מח, טו-טז); "בך יברך ישראל לאמר, ישמך אלהים כאפרים וכמנשה" (בראשית מח, כ). זה היה בערב יום הכיפורים, זו שעת רצון לפני כניסת יום הכיפורים.

אתה גם כן תברך את הילדים, הבנים, הבנות, גם אם הם לא פה, גם אם הם — אני לא יודע איפה — בהונולולו או בדטרויט או במשיגן. תברך אותם שיהיו גדולים בתורה, ובעיקר על יראת שמים, כי השעה רצויה, זו שעת רצון. ואם אין לו ילדים — יתפלל שיהיו לו ילדים, ואז התפילה תעלה ותעשה רושם בשמים; מעלתה גדולה מאוד מאוד.

עריכת השולחן בספרי קדש

אחר כך יערוך את השולחן עם מפה. ונוהגים כך, כותב רבנו חיים פלאג'י: להניח ספרי קודש. יניח תנ"ך, יניח מחזור ליום הכיפורים, אם יש לו מחזור רזרבי — יניח אותו על השולחן, יניח ספר תהילים, ויכסה אותם במפה. זה במקום עריכת השולחן שאנחנו עושים כל ערב שבת לכבוד שבת; אז כאן, לכבוד יום הכיפורים, אנחנו מכינים ספרי קודש ומכסים אותם במפה, ויש בזה שתחול ברכה בבית לכל השנה.

הטלית הלבנה

אחר כך לוקח הטלית. תהיה לו טלית, יבדוק אותה שתהיה טלית נקייה חלקה, ואנחנו לוקחים לבנה כולה, בלי פסים בלי צבעים, כמו שכתב רבנו בחיי: כתוב במדרש "עטה אור פשלמה, נוסה שמות פריעה" (תהילים קד, ב) — כביכול הקדוש ברוך הוא מתעטף בטלית אור לבן, ואנחנו כדוגמתו עושים כך ומתעטפים בטלית. ואז עושים גם מפה יפה בבית הכנסת, פרוכות. אם יש לו פרוכת לבנה — ישים פרוכת לבנה על ארון הקודש.

רבוי אורה ומעלותיה

וישתדל מאוד להרבות אורה, גם בבית גם בבית הכנסת. יוסיף אור. כל האורות החשמליים — טוב להבריק אותם, לנקות אותם מאבק כבר היום, להכין אותם שיאירו. כולם יאירו, הנרות — זה הנר החשמלי שיש לנו היום. ויש בזה כמה וכמה מדרגות. אמנה לכם כמה מהן:

1. זוכה על ידי זה לבנים תלמידי חכמים.
 2. זוכה שמזלו בשמים עולה — היום הזה עולה מאוד מאוד — להאיר לכבוד יום הכיפורים.
 3. זוכה גם שהשם יתברך שומר אותו, כי "פי אפה תאיר נרי, ה' אלהי נגיה חשפיו" (תהילים יח, כט) — הקדוש ברוך הוא אומר לו: אתה מאיר את הבית, אתה מאיר את בית הכנסת באורות, אני אאיר את הנשמה שלך. תראה מה זה מידה כנגד מידה!
 4. ואחרי זה גם מתברכים כל מעשי ידי אדם לכל השנה כולה.
- אדם רוצה ברכה בעסקים? הנה בוכים: עכשיו מה יהיה עם הכלכלה? אתה אל תדאג — אתה תאיר נרות, תאיר אורות, ואז יאירו חייך כל השנה וכל החיים.
- אחר כך כותב גם רבנו חיים פלאג'י, שכתבו הראשונים שהדלקת האור בבית זה יותר מהקרבת קרבן. תראו איזו מעלה גדולה, שאדם מאיר את ביתו וגם מוסיף כבוד השם — כי למי הוא עושה את זה? הוא אכל, הוא שבע, הוא לא עושה את זה בשבילו, והוא מדליק את האורות בשביל כבוד השם יתברך. וגם זוכה שכאילו הדליק את המנורה בבית המקדש.

אז ככה היא המעלה של אורה בבית, בבית הכנסת או במקום שמתפללים. אז גם אלה שמתפללים בחצרות — ישתדלו לשים שמה איזה פנסים גדולים, יקנה אותם, ישים אותם, כדי שיאירו; על ידי זה זוכה לאור גדול.

חלק שני: ליל יום הכפורים

"לך אלי" — הודוי בכניסת היום

בבית הכנסת נוהגים בהתחלה לומר את הפיוט "לך אלי". ב"לך אלי" יש מחלוקת בין המפרשים מי כתב אותו: יש אומרים רבי יהודה הלוי, יש אומרים רבי אברהם אבן עזרא; שניהם היו באותה תקופה, באותו דור, וראו זה את זה. אז יש מעלה גדולה באמירת "לך אלי".

ומה הטעם? כי הרמב"ן, רבי משה בן נחמן, כתב שמצווה להתוודות גם בכניסת יום הכיפורים, עד שייכנס היום. ושם ב"לך אלי" יש שמה ממש כל הווידוי כולו, ובחרוזים. אז טוב לומר את "לך אלי" מיד עם השקיעה. יש כאלה שעושים את זה לפני "כל נדרי", ויש אחרי "כל נדרי".

"שמע קולי" ומחברו

ויתפלל תפילה כמו שצריך. התפילה מתחילה מ"שמע קולי אֲשֶׁר יִשְׁמַע בְּקוֹלוֹתִי", "הָאֵל הַמְקַבֵּל הַתְּפִלוֹת". מי חיבר את זה? התפילה "שמע קולי" — חיבר אותה רב האי גאון, בנו של רב שרירא גאון. כך כתב הרס"ג, רבנו סעדיה גאון.

פתיחת ההיכל והוצאת ספרי התורה

אחרי זה פותחים את ההיכל. אנחנו, ברוך השם, מתפללים בבית הכנסת, לא בחוץ. בבית הכנסת יוציאו — ישתדלו — שלושה ספרי תורה, שיש בזה עניין גדול, כנגד אברהם יצחק ויעקב; כי אנחנו רוצים לעשות התרת נדרים, אז הם מתירים לנו. יש מוציאים שבעה, יש שנוהגים להוציא עשרה ספרי תורה, ויש מוציאים את כל ספרי התורה שיש בארון הקודש — זה במדינות שיש להם הרבה ספרי תורה.

החזן ייקח את הרימונים וייתן אותם לילדים, שיזכו להניח אותם על ספרי התורה, וזוכים לאריכות ימים וזוכים גם להחכים בתורה. והוא הדין גם זקן: ייקח רימונים, אם יש עוד זוג רימונים — גם זקן, זה יזכה לאריכות ימים, ועוד יותר, לקבל פני משיח. אז זה דבר גדול מאוד.

"כל נדרי" — דקדוק בלשון הארמית

עכשיו ספר "כל נדרי". "כל נדרי ואסרי ושבועי וחרמי וקונמי וקונחי" — הכל בארמית, ולכן צריך להגות בארמית ולא כמו בלשון הקודש. ויש לבטא קל נדרי ולא כל נדרי. ואם הוא אשכנזי, אז הוא לא מבדיל בין כל לכל — אצלו היינו הך. אז ייזהר בזה.

חבוק הספר ונשיקתו — שבעה הבלים

ייזהר לקחת ספר. יש בו מעלה גדולה, שהוא מחכים בתורה, וגם מכפר על העריות. אז כל אחד ייגש לספר, יחבק אותו וינשק אותו, ויכוון: אני מבקש מהשם עכשיו שאזכה להיות חכם גדול בתורה, וגם הבנים ובני הבנים — כולם יהיו חכמים בתורה. וגם מכפר על עבירות של עריות: אם חטא בעריות — הוא, או בגלגולים שעברו, מי יודע, נשמות משורש נשמתו חטאו בעריות — אז הוא על ידי זה מכפר. וגם מכפר על כל נדרים ושבועות.

וייזהר לנשק את ספר התורה שבע נשיקות. כותב שם הרש"ש ששבעה הבלים יוצאים מהפה. "הבל" — יש הבל שהוא מעשה תענועים, זה במגרש המשחקים; אנחנו, בבית השם, אומרים "הבל" אחר. "הבל הבלים" אמר קהלת, הבל הבלים הבל הבל (קהלת א, ב) — אבל אלה הבלים קדושים שיוצאים מפיו בשעה שהוא מנשק את ספר התורה. כל הבל נהיה שם קדוש, וביחד שבעה הבלים. איזו מעלה גדולה — מכפר לו כל העוונות! ייזהר בזה מאוד מאוד שיעשה אותו כמו שצריך.

התרת הנדרים — לשעבר או להבא

עכשיו יש מחלוקת הפוסקים : האם ה"כל נדרי" שאנחנו עושים זה התרת נדרים על מה שנדרנו בשנה שעברה, או האם "כל נדרי" נאמר על נדרים שאנחנו בטעות נידור במשך השנה?

אז יש מחלוקת — מערכה לקראת מערכה : רב עמרם גאון ורב סעדיה גאון, ואיתם גם רש"י וגם הרא"ש, כולם סוברים שזה לשעבר, על השנה שעברה. לכן תראו — יש מחזורים ישנים שיש שמה גם לשון עבר וגם לשון עתיד, "דְּנִדְרָנָא וְדִאֲשְׁתַּבְּעָנָא" ו"דְּנִדְרָנָא וְדִנְשְׁתַּבְּעָנָא". אנחנו עושים את שתייהן, אבל הם, בהתחלה, היו אומרים רק אחת לבד.

אחר כך באו כנגדם פוסקים אחרים וחלקו עליהם : רבנו תם בראשם, ואיתו הראב"ד, ואיתם גם ספר המנהיג ובעל "אור זרוע", שהיה אדם קדוש מאוד — הם כולם סוברים שזה לעתיד.

נסח הרדב"ז — פְּשָׁרָה בֵּין הַשִּׁטּוֹת

אז מה עושים עכשיו? בא הרדב"ז עליו השלום — תראו איזה איש חכם היה הרדב"ז — וחיבר את הנוסח החדש שיש שמה גם מעבר וגם מעתיד :

"כָּל נְדָרִי וְאֶסְרִי וְשְׁבוּעִי וְקוֹנָמִי וְקוֹנָחִי וְקוֹנָסִי, דְּנִדְרָנָא וְדִאֲשְׁתַּבְּעָנָא... וְדִנְשְׁתַּבְּעָנָא... מִיּוֹם הַכְּפוּרִים שְׁעָבַר עַד יוֹם הַכְּפוּרִים הַזֶּה, וּמִיּוֹם הַכְּפוּרִים הַזֶּה עַד יוֹם הַכְּפוּרִים הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה... נִדְרָנָא לֹא נְדָרִי וְשְׁבוּעָתָנָא לֹא שְׁבוּעוֹת."

גם מה שהיה וגם מה שיהיה. זו פשרה. ככה הרדב"ז עשה, שנצא ידי חובת כולם, ובזה מקיים הכול כהוגן.

מחילה הדדית והתרת השבועה של מעלה

אחר כך מחזירים. ותדעו, אותה שעה היא שעת רצון גדולה מאוד, למה? כי אנחנו מנקים מעלינו את כל העוונות. וגם אדם ישתדל למחול לכולם. היו נוהגים שעומד החזן ואומר : "רבותי, תמחלו זה לזה", וכולם עונים : "מחלנו".

ואז יש שעת רצון בשמים. מיד אומרים לקדוש ברוך הוא : ריבונו של עולם, אנחנו עשינו התרה על כל הנדרים והשבועות — בבקשה ממך, תתיר אתה את השבועה שנשבעת שאנחנו נהיה בגלות, כמו שכתוב בגמרא במסכת בבא בתרא.

מעשה רבה בר בר חנה

מעשה היה ברבה בר בר חנה, מסכת בבא בתרא (דף עד ע"א), שהיה הולך בדרך בשדה, ושמע בת קול שאומרת : "אוי לי שנשבעתי! ועכשיו שנשבעתי — מי מפר לי?" והוא בא לבית המדרש וסיפר את זה לחכמים, ואמרו לו : מה עשית, רבה? היית צריך לומר "מותר לך" — היה בא המשיח! היית אומר "מופר לך, מחול לך" — היה בא המשיח. אז זו הייתה שעת רצון : שמע "אוי לי שנשבעתי, ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי".

תפלת רבי שמעון בר יוחאי

אז לכן אנחנו אומרים את זה : קם רבי שמעון על רגלוהי ואמר : "רבוץ עֲלֵמָא... בְּגִין שְׁכִינְתָּא דְּאִיְהִי בְּגִלּוּתָא". ואם היא ב"אומָּהָ" — צריך התרה. מה זה "אומָּהָ"? שבועה. נשבעת שאתה לא מחזיר את השכינה ; אז עכשיו אנחנו מתירים את השבועה, ומבקשים שהנה שלושה אנשים, שלושת האבות — אברהם, יצחק ויעקב — הם יתירו לך את הנדר.

ואם אתה לא רוצה, אתה רוצה יותר מזה — הוא רועה נאמן, משה רבנו עליו השלום, שהיה תמיד עושה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. אז הוא עומד ביום הזה, משה רבנו, ומתפלל ומבקש מהקדוש ברוך הוא שיתיר את השבועה.

בית דין של מעלה וביאת המשיח

ויש לנו ראייה מכמה מקומות בגמרא, שביום הכיפורים הקדוש ברוך הוא מאסף איתו את בית דין של מעלה ודן איתם: האם השנה מביאים את המשיח? ככה שואל השם יתברך.

והגמרא מביאה מעשה באותו חכם שפגש את אליהו הנביא ושאל אותו: מה היה? תספר לי עדכונים מלמעלה. אמר לו שהקדוש ברוך הוא רצה להביא את המשיח השנה, ביום כיפור, אבל בגלל שהיה איזה אחד — אב ובן — ששניהם חטאו ולקחו נערה מאורסה ועשו איתה מה שעשו, אז קלקלו את הכול.

לכן אדם צריך להיזהר ביום הכיפורים לשוב בתשובה שלמה, ולקחת איתו גם אנשים שהם עבריינים, לקחת אותם לבית הכנסת.

"כָּל תַּעֲנִית שָׂאִין בָּהּ מִפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל" — מִשַּׁל הַחֲלֻבָּה

כי הגמרא במסכת כריתות אומרת, שאמר רבי חנא בר בזנא בשם רבי שמעון חסידא: כל תענית שאין בה מפושעי ישראל — אינה תענית (כריתות ו ע"ב). מאיפה ראינו? חלבנה, שהיו שמים אותה בקטורת. בקטורת היו אחד עשר סממנים שכולם ריחם טוב, אבל היו לוקחים גם חלבנה שריחה רע, ומקדשים אותה יחד, וגם היא הייתה מקבלת ריח טוב.

אז לוקחים גם אחד שהוא רחוק מתורה, מקרבים אותו, מכניסים בו יראת שמים ועבודת השם ואהבת השם, ואז על ידי זה מתקרב לאביו שבשמים ועושה נחת רוח, אז הופך את הדין למידת הרחמים. לכן ייזהר מאוד, ואז זו שעת רצון.

"מִי שֶׁבִרְךְ" וְהַשְׁכָּבוֹת

לכן עושים "מי שברך" לקהל, וגם השכבות לנפטרים. כל נשמות הנפטרים הן צריכות גם כן סיוע מאיתנו, והן באות לשם, לבית הכנסת, לכן נוהגים להזכיר אותם. ואחרי זה — יש כאלה שאומרים אחר כך "לך אלי", כל הסדר — ומתחילים תפילת ערבית.

תַּפִּילַת עֶרְבִית — סוּדוֹת הַבְּרִיכוֹת

יאמר אותה בכוונה עצומה. איזה סודות ורמזים יש! תראו בסידור "כל ציון" — השם ישמור אותם, אלה שערכו והדפיסו — כתבו שם: "אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעְרִיב עֲרָבִים" — בחוכמה, לעולם האצילות; "פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים בְּתַבּוּנָה"; "מַשְׁנֶה עֵתִים וּמַחְלִיף אֶת הַזְּמָנִים" — יש שמה גם בריאה, גם יצירה, גם עשייה; "וּמַסְדֵּר אֶת הַפּוֹכְבִּים" — שבעה כוכבי לכת שהם ברקיע — "בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בָּרְקִיעַ כְּצוֹנוֹ, בּוֹרֵא יוֹם וְלַיְלָה, גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי חֲשָׁד". איזה מילים יש שם, איזה סודות, איזה פעולות נשגבות שהשם יתברך עושה כל יום — ואצלנו זה טבע, דבר של מה בכך.

ואז מברך "המעריב ערבים", ואחר כך "אוהב את עמו ישראל".

קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת

ובשמע ישראל יכוון כהוגן, כי כך מובא בתלמוד ירושלמי, ששמע ישראל זה כנגד עשרת הדיברות. איפה?

1. "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" — במילים "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" לכוון לכפר אם עבר עליו. זה הראשון.

2. "לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים" — רמוז ב"ה' אֶחָד": אחד, אין לו שניים, אין לו סגן, אין לו עוזר, אין לו משנה, אין לו כלום; הוא לבדו מושל בעולם ועושה בו כרצונו. אז לכן צריך להתפלל רק אליו — לא למלאכים, לא לצדיקים, לא למיכאל ולא לגבריאל, לאף אחד, אלא בלתי להשם לבדו.

3. "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא" — רבי לוי מביא את זה בירושלמי: "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" — שאתה אוהב אותו, אתה נזהר לא להזכיר את שמו לבטלה, שלא יישא את שמו לשווא.

4. "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" — רמוז ב"לִמְעַן תִּזְכְּרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי".

5. "כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ" — רמוז ב"לִמְעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם".

6. "לא תרצח" — רמוז ב"וּאֲבִדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה".
 7. "לא תנאף" — רמוז ב"וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם".
 8. "לא תגנב" — רמוז ב"וְאִסְפַּתְּ דָּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ" : דָּגָנְךָ — ולא דגן של מִישֶׁהוּ אַחֵר. אז זה צריך זהירות.
 9. "לא תענה ברעך עד שקר" — רמוז ב"אֲנִי ה' אֱלֹהֶיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לְכֶם לֵאלֹהִים".
 10. "לא תחמד" — זה האחרון, כנגד "וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ".
- אז תזכור לכוון גם למחרת ביום, לכפר על עשרת הדיברות, שבזה זה עניין גדול מאוד היום הזה. ישתדל לעשות כהוגן.

כּוֹנֵן הָעֲמִידָה וְהַבְקָשׁוֹת

אחר כך יתפלל תפילת ערבית ויכוון בתפילה כמו שצריך : להמליך את הקדוש ברוך הוא על כל העולם כולו. מתי ימלוך? "וְתִמְלֹךְ אֲתָהּ ה' אֱלֹהֵינוּ מִהָרָה עַל כָּל מַעֲשִׂיךָ". ויש שם את כל הבקשות שאדם צריך, לכן לא יוסיף בקשות משלו, כי הכול כתוב בתוך "בשים שלום" — "ספר חיים". ואחר כך יש לנו גם ב"אבינו מלכנו" — מה אין לך שמה? הכול.

סְלִיחוֹת וּמִנְהַג בֵּית אֵל

אחרי זה יש סליחות, סליחות של ליל יום הכיפורים. ויש שם מנהג בית אל : אחרי שאמרנו "שומע תפילה", עומד החזן ואומר עוד פעם "שמע ישראל", וכולם עונים איתו "שמע ישראל". אחר כך אומר "מִיָּחָד" — ואז סגולה שלא יהיה לו שום אסון כל השנה כולה, לא יקרה שום מקרה רע, לא בביתו ולא במשפחתו ולא בחצרו ולא באף מקום של יהודים, לא יקרה שום אסון. אז בזה ייזהר.

אחרי זה יאמר : "מִיָּחָד, הוּא הָיָה, הוּא הָיָה וְהוּא יִהְיֶה, וּמִמִּית וּמִחַיָּה ; לִפְנֵינוּ לֹא נוֹצָר אֵל, וְאַחֲרֵינוּ לֹא יִהְיֶה".

אַרְבַּעַת הַמְזֻמּוּרִים וּקְרִיאַת שְׁמַע שְׁעַל הַמִּטָּה

סיום התפילה — מה אומרים שם? ארבעה מזמורים. איזה מזמורים? המזמורים הראשונים שבתהילים, כי יש שמה מספר תיבות כמספר שמו של אותו שר שמנסה לטמא את האדם. אז אנחנו אומרים את המזמורים האלה.

איך הוא מסיים? "בְּשָׁלוֹם יִחַדּוּ אֲשֶׁכְּבָה וְאִישׁוֹן, כִּי אֲתָהּ ה' לְבָדֶד לְבָטַח תּוֹשִׁיבֵנִי" (תהילים ד, ט) — זה סיום הפרק הרביעי. אז ארבעה פרקים הוא קורא, ואומר אותם בכוונה, ומתפלל להשם שיעבור הלילה בשלום.

מִשְׁנֵיּוֹת מִסְכַּת יוֹמָא

אחרי זה ישתדל אדם ללכת לבית לקרוא קריאת שמע שעל המיטה. אבל לפני שהוא ישן, או בבית הכנסת, נוהגים במקום סעודה — מה לעשות? לקרוא משניות מסכת יומא. ומי שקורא את זה באותו לילה, זוכה שהשכינה מתעטרת בכל מיני כתרים נעימים ויפים ואורות צבעוניים, ולמחרת, שהוא עומד בדין ובאים לחתום אותו, היא מלמדת עליו סגוריה וחותמים אותו לחיים טובים.

לכן ישתדל אדם להגיד את כל השמונה פרקים של משניות מסכת יומא בשלמותם, לא לדלג על שום דבר, ולא לחלק בין האנשים, אלא כולם קוראים — כל פעם אחד קורא — בקול רם. גומר את זה, הולך הביתה, קורא קריאת שמע שעל המיטה, וקדימה לישון.

חלק שלישי: יום הכּפּוּרִים — מן האשְׁמֶרֶת ועד הַנְּעִילָה

אשְׁמֶרֶת הַבֶּקֶר — "כֶּתֶר מַלְכוּת"

התעורר לפנות בוקר, ייטול ידיים, יברך ברכות השחר. מה עושים אז? קוראים "כֶּתֶר מַלְכוּת". "כֶּתֶר מַלְכוּת" — רבי שלמה אבן גבירול חיבר אותו; היה קדוש מאוד.

ורבנו חיים פלאג'י כתב מה שאבותינו סיפרו לנו: שהיה אחד תלמיד חכם שחלה ונטה למות, והרופאים הרימו ידיים ולא ידעו מה לעשות איתו. ואותו אדם היה צלול בדעתו, וקיבל על עצמו שכל אשמורת של יום כיפור יאמר "כֶּתֶר מַלְכוּת" לרבי שלמה אבן גבירול. למה? כי שמה יש כל שערי גן עדן, וארבעה נהרות שיוצאים מגן עדן — איך הוא מתאר את זה! — ומי שקורא את זה נדבק בשם יתברך, והלב שלו נטהר ומתקרב לאביו שבשמים.

תראו איזו מעלה. אז אומר: ואז אותו אדם, אותו חכם, הבריא ועמד על רגליו וחי עוד למעלה מעשרים שנה. אז אומר: תראה, אתה רוצה לזכות לחיים — תקרא "כֶּתֶר מַלְכוּת" לרבי שלמה אבן גבירול.

וְדוֹי הַרְדֵּב"ז

ואחרי זה יש להרדב"ז — איזה מילים שמה הוא כותב, איזה וידוי! הוא היה גדול שבגדולים, ענק שבענקים. איך הוא מדבר עם הקדוש ברוך הוא! הוא מתפלל על אחרית טובה. ואחרי כן יש גם כן לרבי יוסף חיים, ועוד מה שהוא יספיק.

עֲשֶׂרָה רֵאשׁוֹנִים וְעִטִּיפַת הַטְּלִית

גם טוב — זה רווח נקי — ילך לבית הכנסת ויזכה להיות מעשרה ראשונים, וילבש טלית לבנה כהוגן בזמן עטיפת הטלית. ואז יעמוד ויתפלל, ואומרים את כל הסדר.

"הַאֲדָרֶת וְהָאֱמוּנָה" — שֶׁבַח הַמַּלְאָכִים

ולפני "ברוך שאמר" — מה אומרים? "הַאֲדָרֶת וְהָאֱמוּנָה לְחֵי עוֹלָמִים". מי חיבר את "האדרת והאמונה"? רבי ישמעאל. אבל מי אומר את זה למעלה? המלאכים; המלאכים קושרים כתרים לקדוש ברוך הוא.

כי אנחנו אומרים את "ברוך שאמר" — כמה תיבות יש ב"ברוך שאמר"? פ"ז תיבות, שמונים ושבע. וב"האדרת והאמונה" כמה יש? אחד יותר. יש עשרים ושתיים אותיות כפול ארבע: "האדרת והאמונה לחי עולמים, הבינה והברכה לחי עולמים" — ארבע, ארבע, ארבע; כל אות רביעייה. אז יש לי ביחד עשרים ושתיים רביעיות, שזה שמונים ושמונה.

אז המלאכים אומרים: אחד יותר מאיתנו. אז לפני ה"ברוך שאמר" אנחנו אומרים את השבח שהמלאכים אומרים, ואז המלאכים שמחים, והם הולכים קושרים כתרים מהמילים שלנו לקדוש ברוך הוא, ואומרים לו: זה הבנים שלך שלחו לך. והוא שמח, הוא מברך אותנו. אז תראה לך איזו מעלה זאת!

אז אדם, אפילו לא הספיק — איחר, או הקדים — יאמר בעצמו, בינו לבין עצמו: "האדרת והאמונה לחי עולמים, הבינה והברכה לחי עולמים", כל הסדר עד "התהילה והתפארת לחי עולמים", ואחר כך "ברוך שאמר". אז זה המעלה שלו, גדולה מאוד; יגיד את זה כמו שצריך.

"נִשְׁמַת כָּל חַי" וְ"מִמַּעַמְקִים"

אחר כך יש "נִשְׁמַת כָּל חַי". תדעו, "נִשְׁמַת כָּל חַי" ביום הכיפורים מעלתה גדולה מאוד מאוד, וכך כתב רבנו האר"י: שאמירת "נִשְׁמַת כָּל חַי" היום הזה בהתלהבות — זוכה לכלות את כל המקטרגים.

ואיזה נשק הוא! "יום הדין" זה נקרא. זה נשק אדיר שאתה מפוצץ בו סלעים ושובר הרים — את כל המשטינים והמקטרגים. אז יאמר "נשמת כל חי" בכוונה.

ואחריה מה אומרים? "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, מִמַּעַמְקִים קָרְאֲתִיךָ ה'" (תהילים קל, א). ואז זה העומק האחרון, עומק מעורב מכל העומקים של כל התשעה ימים שעברו, וזה היום העשירי בא וקושר את כולם. איזה סודות יש שמה, עמוקים מאוד מאוד — "ממעמקים קראתיך ה'".

בְּרִכּוֹת יוֹצֵר — "אֵל אֲדוֹן"

ואז מתחיל תפילת יוצר. ביוצר אומרים "אֵל אֲדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים" — זה שבח שהמלאכים אומרים לקדוש ברוך הוא. אומרים אותו בקדושה ובטהרה, בעוצמה גדולה ובכוונה גדולה מאוד, כולם יחד: "אל אדון על כל המעשים, ברוך ומבורך בפי כל נשמה". זה שמה שבח המרכבה; מעלתו גדולה מאוד מאוד, מעלתו עצומה מאוד, של השבח הזה.

"עֲזַרְתָּ אֲבוֹתֵינוּ" ו"תְּהִלּוֹת"

אחרי זה מגיע ל"אמת ויציב", ואחר כך מה אומרים שם? "עזרת אבותינו". במילה "עזרת" — ש"עזרת" זה גימטרייה תרע"ז, שש מאות שבעים ושבע. מה יש שמה? מספר התיבות בקללות שיש בתורה הוא המספר הזה, שש מאות שבעים ושבע מילים. על ידי שהוא מכוון ב"עזרת אבותינו אתה הוא מעולם" — כל הקללות נהפכות לברכות, ואז התפילה עולה ועושה רושם גדול בשמים.

ואחרי זה מגיע ל"תהילות לאל עליון... גואלם" — צריך לעמוד. למה עומדים? לפי הפשט, כדי להתכונן להגיד תפילת העמידה. אבל בסוד — ב"תהילות" מגיע מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו לבית הכנסת. תאר לך מה זה! ואז אנחנו עומדים לקראתו, לכבודו: "תהילות לאל עליון גואלם" — והוא בא לקחת את התפילה, תפילת שחרית. אז אנחנו עומדים לכבודו, ואז אומרים את התפילה, תפילת שחרית, כמו שצריך, ואומר אותה כהוגן.

חֲזַרְתָּ הַשֵּׁץ וְהַפְּיוּטִים

אחר כך חזרת הש"ץ, וכל הפיוטים שיש — הכול יש בהם סודות. "וּבִכֵּן נִקְדִּישְׁךָ מֶלֶךְ..." — זה גימטרייה של השם הקדוש "אנא בכוח" — "תולע" זה אוכל את כל המקטרגים; תולעת באה ומכרסמת אותם, זו "תולעת יעקב". אנחנו מתפללים ואומרים את התפילה הזאת כהוגן; זה רק החזן לא יאמר אותה, שלא יהיה הפסק, אלא הסומך שעומד לידו הוא אומר את זה.

ואחר כך הולך "ולך תעלה קדושה" — איזה מילים! הכול מדבר על שבח המלאכים, שיש להם שש כנפיים, ואיך הם משבחים את הבורא למעלה. "נִקְדִּישְׁךָ וְנַעֲרִיצְךָ" — שאדם חושב ומבין בתוך ליבו מה הוא עושה, מה הוא בא להגיד.

וַיְדִי רַבְּנוּ נְסִים גָּאוֹן

אחר כך מה יש לנו בתוך חזרה של שחרית? מה מגיע שמה? וידוי של רבנו נסים גאון. מה יש שמה?

"קִדְּמָה כָּל דְּבָרִי, אֵין לִי פֶה לְהַשִּׁיב וְלֹא מִצַּח לְהַרִים רֹאשׁ" — על איזה מהם אזעק? על איזה מהם אתוודה? על הראשונות או על האחרונות? על החדשות או על הישנות?

כל דבר יש לו משמעות. לכן ייקח סידור עם פירוש, שיבין מה זה חדשות, מה זה ישנות, מה זה נסתרות, מה זה נגלות, מה זה טמונות, מה זה גלויות, וכן על זה הדרך. אז דע: יש גלגולים, יש שנים שעברו, ועל כל העוונות הוא מבקש עליהם רחמים ומתוודה עליהם.

בְּרִכַּת פְּהִינִים וְאַרְבַּעַת הַשְּׁמוֹת

אחרי זה יש שמה ברכת כהנים. ברכת כהנים ביום הזה — אומר הזוהר — זה יום יחיד בשנה. כמה פעמים יש היום ברכת כהנים? שלוש פעמים: אחד בשחרית, אחד במוסף, אחד בנעילה. ושמה יש ארבעה שמות הקודש המופיעים במחזור "כל ציון":

1. השם הראשון — "אנקתם" — עניינו הצעקה שלנו, וזו סגולה לקבלת התפילות.
 2. השם שבא אחריו — "פסתם" כמו "כתונת פסים". מה זה? זה פס לחם: יהיה לך מזון לכל השנה, אוכל בשפע.
 3. אחרי זה יש עוד שם קדוש שהוא מוסיף גם "פספסים". מה זה? זה ביגוד, ריהוט, כל צורכי הבית, צורכי השינה, המיטות, החדרים, הכיסאות, הרהיטים — אז יהיה לו בשפע, ויהיו לו טובים ומוצלחים.
 4. ואחר כך יש עוד שם רביעי שהוא עושה ניסים, שעל ידו הקדוש ברוך הוא שולח אותו לעשות לנו ניסים. "דיונסים".
- אז כל אלה יוצאים מברכת כהנים, רמוזים בתוך ברכת כהנים. לכן לכוון מאוד היום הזה בברכת כהנים, שנותנים אותה שלוש פעמים היום הזה, ביום אחד.

פתיחת ההיכל וסדרה

אחר כך קוראים בתורה, פותחים את ההיכל. תמיד בפתיחת ההיכל ביום הזה צריך להתפלל על הילדים, שהבנים שלו ילכו בדרך השם, וגם הנכדים, וגם כל הדורות שיבואו יעשו את רצון השם — זה בפתיחת ההיכל, מיד בפתיחה.

אחר כך מה יש לנו בסדר פתיחת ההיכל? בהתחלה תפילה של רבנו האר"י: "ריבונו של עולם, מלא כל משאלות ליבנו לטובה". ואחר כך אומר "וְאֵנִי תַפְלִי" שלוש פעמים, ומכוון בעשרים וארבעה שמות הקודש, שהם כולם מנוקדים בקבוץ וקמץ — עשרים וארבעה שמות הקודש היוצאים מעשרים וארבעה ספרים של התנ"ך.

אחר כך מה אומרים? שתיים עשרה פעמים "לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נֶצֶב בְּשָׁמַיִם" (תהילים קיט, פט). צריך לכוון שם שם הוי"ה מנוקד בניקוד של "דְּבָרְךָ": שווא, קמץ, שווא, קמץ — יו"ד בשווא, ה"א בקמץ, וי"ו בשווא, ה"א אחרונה בקמץ; זה "דברך". "לעולם ה' דברך ניצב בשמים" — שכל הגזרות הקשות יישארו בשמים, ולא יבואו עלינו.

אחרי זה מה אומרים? יש שמה תפילה של הרב חיד"א: "יהי רצון... אברהם איש החסד, יצחק נעזר בגבורה" וכולי. ומיד מוציאים את ספרי התורה, שניים. באחד קוראים פרשת אחרי מות.

קריאת התורה — פרשת אחרי מות

באחד מה קוראים? פרשת "אחרי מות". למה קוראים פרשת "אחרי מות"? כך אמר הזוהר הקדוש: "פגין דְּשִׁמְעוֹן עֲמָא וְיִצְחָקוֹן עֲלֵיהּ דְּבִנְיָ" — כדי שישמע העם ויצטערו עליהם, שצדיקים היו. וצריך לבכות כשהוא, הקורא בתורה, קורא "אחרי מות" של בני אהרן, "בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ" (ויקרא טז, א). אז יבכה, ויזכה על ידי זה לשלושה דברים:

1. יראה זרע — שיהיו לו בנים, ויחיו הבנים ולא ימותו; אומר רבי שמעון בר יוחאי: לא ימותו בניו בחייו. אז יזכה לגדל את הילדים ולהאריך ימים.
2. זוכה גם לאריכות ימים.
3. ועוד דבר שלישי — זוכה גם לעולם הבא, שנמחלים לו כל עוונותיו והוא נהיה בן עולם הבא; יש לו כרטיס מושב בעולם הבא, כרטיס חבר.

וישתדל הקורא בתורה להפסיק לכל אחד: "וְכָפַר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ", או "וּבְעֵד כָּל קָהָל יִשְׂרָאֵל", או "וכיפר בעדו", וכן על זה הדרך — כל מקום להפסיק לקהל כמו שצריך, הפסקות טובות ומתאימות, כי הפרשה יחסית קצרה.

מַפְטִיר וְהַפְטָרָה

ואחר כך הוא קורא מפטיר. מה הוא קורא? "וּבְעֵשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה" (במדבר כט, ז). אז קוראים שמה, וצריך לכוון "וּנְשַׁלְמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ" (הושע יד, ג). למה? כי בשלמא אשכנזים — האשכנזים נוהגים לומר את הקרבנות בתוך מוסף, אבל אנחנו נוהגים כמו שכתב מרן בבית יוסף, שלא להגיד את זה, כדי שלא יטעו; כי לא לכולם היו סידורים ולא רגילים לקרוא, שלא יגידו טעות.

אז לכן אנחנו יוצאים ידי חובה בקריאת התורה במפטיר. מפטיר זה חובת היום, לכן לא יעלו קטן ולא עם הארץ, אלא יעלה אחד שהוא בן תורה, תלמיד חכם, שראוי והגון — הוא יקרא את המפטיר ואחר כך את ההפטרה. ההפטרה מדברת על עניין התענית: מה זה צום שהקדוש ברוך הוא מבקש.

"וַיִּתְּנָה תִּקְוָה"

ואז מיד אחר כך מחזירים ספר תורה למקומו, וקוראים — מה קוראים? "וַיִּתְּנָה תִּקְוָה קְדֻשַׁת הַיּוֹם, כִּי הוּא נוֹרָא וְאִיוִם". "מִי בְּמִים, מִי בְּאֵשׁ, מִי בְּחָרָב, מִי בְּמַגֶּפֶה" — השם ישמור. הכול נכתב בראש השנה ונחתם ביום הכיפורים. להגיד את זה בדחילו ורחימו ולהוריד דמעות; זה הזמן למתק את הדין, לקרוע את גזר הדין מעלינו. ישתדל מאוד מאוד לומר את זה כמו שצריך.

מִי יַעֲלֶה שְׁלִיחַ צִיבור בְּמוֹסָף

אחר כך יעמוד שליח ציבור. מי עולה שליח ציבור במוסף? חסיד, הצדיק, הזקן שבקהל, החכם שבהם — הוא עומד ויתפלל עלינו. למה? כי בירושלמי מה כתוב? אין אומרים לו "עמוד והתפלל", אלא "עמוד והקרב". מה "והקרב"? אין לנו בית מקדש, אין לנו מזבח, אבל הוא מקריב את הקרבן, הוא במקום הכהן הגדול.

אז לוקחים אחד שהוא חסיד, שהוא צדיק, שאין עליו פגם, שהוא יגיד עלינו סגוריה — הוא עורך הדין שלנו, הוא מציל אותנו מיום הדין. לכן ישימו אחד כמו שצריך.

כְּוִנוֹת הַ"כֶּתֶר" וְשְׁלוֹשׁ הַבְּקָשׁוֹת

ואחר כך ב"כתר" יש לנו שמה, במילת "איה", לבקש. איפה אנחנו אווזים? "קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת, מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" — "כבודו מלא עולם, ומשרתיו שואלים". ב"איה", יאריך, ויכוון עשרים וארבעה השמות האלה שאמרנו בפתיחת ההיכל, ושמה יבקש במחשבה:

1. בניס לעבודת השם.

2. פרנסה בשפע.

3. שתהיה לו רוח הקודש, ותהיה לו עבודת השם צלולה כל השנה כולה, לעבוד את הקדוש ברוך הוא ולהתחבר אליו.

אומר רבי חיים ויטאל בשם רבנו האר"י: אחד משלושתם ייתנו לו. הוא יבקש שלוש, ואחד משלושתם ייתנו לו. אז אחד יעשה ככה במוסף, שתיים — יעשה את זה בנעילה; פעמיים יש לנו את זה. זה דבר חשוב מאוד היום הגדול הזה.

סדר העבודה ומחברו

אחר כך יש שמה סדר העבודה, נכון? סדר העבודה — מי כתב אותו? מרן הבית יוסף. כך רבנו האר"י גם כתב, שכתב אותו יוסי בן יוסי הכהן. ויש אומרים זה יוסי בן יועזר שכתוב בפרקי אבות — הוא היה הכהן הזה שהוא חיבר את סדר העבודה, "אתה פוננת עולם מראש".

ולפני זה מתחילים באיזו פתיחה: "אָרוֹמָמְךָ חֲזָקִי...". וכולי. למה? זה כמו פתיחה שפותחים לפני הסדר, ואז אומר את זה כמו שצריך. את ה"ארוממך" חיבר רבי שלמה אבן גבירול.

ההשתחויות ועשר האזכרות

ואחר כך כל הסדר של סדר העבודה, הפלא ופלא, שמגיע ל"וְהִכְהִנִּים וְהָעֵם הָעוֹמְדִים בְּעֶזְרָה, כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִים אֶת שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ יוֹצֵא מִפִּי כֵהֵן גָּדוֹל" — אז מה צריך? לכרוע ולהשתחוות. אבל אסור על הקרקע, למה? משום "וְאֶבֶן מִשְׁכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ" (ויקרא כו, א).

אז או שטיח, או שישים עם הטלית שלו — ישים את הטלית שלו על הרצפה ואת הפנים על הטלית. והחזן לא יזוז במקומו, אלא כתוב שירכין את ראשו על התיבה ויאמר את זה על התיבה. או מישוה זקן שלא יכול, קשה לו אחר כך לקום, לשבת, לקום — זה כמה פעמים צריך להשתטח — אז יעשה את זה הכול בחוכמה וכהוגן.

ומזכיר שם השם שלוש פעמים בכל וידוי: "אֲנֵא הַשֵּׁם" — היה אומר שם המפורש — "חֲטָאתִי עֲוִיתִי פָשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ"; "אֲנֵא בְשֵׁם" — היה אומר שם המפורש — "כִּפֹּר נָא לְחַטָּאִים וְלַעֲוֹנוֹת וְלַפְשָׁעִים"; וכתוב: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטָהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהַרְוּ" — זה שלישי.

אז יש לו אחד שלו, ואחד של וידוי הכהנים, והשלישי של עם ישראל — "עֲמֹד בֵּית יִשְׂרָאֵל", שהם חטאו עוו פשעו לפניך. ביחד הם תשעה, תשע פעמים. אבל יש עשר פעמים שם המפורש. איפה היה העשירי? שהיה לוקח את השעיר ושולח אותו לעזאזל, והיה אומר "לֵה' חַטָּאת" — עוד פעם אומר שם המפורש. עשר פעמים היה מזכיר שם המפורש ביום הקדוש הזה.

סיום מוסף וההפסקה

אחר כך מסיימים מוסף, עושים שמה את הסליחות, סליחות ארוכות של שבע פעמים "ויעבור". אחרי זה מסיים תפילת מוסף והולכים לנוח. אחר כך תקפל את הטלית, תשים אותה. אם לא לבשת את הטלית והפסקת חצי שעה — אתה אחר כך פעם שנייה מברך.

השלמת מאה ברכות בברכות הריח

עכשיו, גם ביום הכיפורים מה יעשה? יביא איתו לבית הכנסת בשמים, יביא עצי, ויביא עשבי, ויביא גם איזה לימון או איזה פרי שיש לו ריח טוב, ויברך שלוש ברכות כדי להשלים מאה ברכות. ואין שיעור לזמן, למה? כי בשלמא אכילה או שתייה — כך כותב הכנסת הגדולה — אז יש שיעור, כדי שביעה או כדי רביעית; אבל בריח אין שיעור, זה דבר רוחני.

אז אתה יכול לברך כל שעה: יברך, ולשים את זה הצידה; עוד שעה — עוד פעם תברך, תשים הצידה. אז אתה מרוויח כל פעם שאתה מברך שלוש ברכות, אז יש לך תוספת למאה ברכות, אתה משלים אותן היום. זה דבר גדול מאוד. אז ככה אדם זוכה שמשלים מאה ברכות.

תפילת מנחה ופרשת העקדה

תפילת מנחה — מתעטפים בטלית, נכון, מתעטפים בטלית. יש אומרים שאז אברהם אבינו עקד את יצחק, ולכן מתחילים בפרשת העקדה. לא לשכוח — זו מנחה של יום הכיפורים.

ולא לשכוח להתפלל אותה כהוגן. למה? משה רבנו בשעה הזאת נענה: "וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת פָּנָיו ה' אֱלֹהָיו" (שמות לב, יא) — זה היה בצרהיים, במנחה. אחר כך מי עוד התפלל מנחה והתקבלה תפילתו? אליהו הנביא בהר הכרמל, "וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה" (מלכים א יח, לו). אחר כך מי עוד? דניאל — דניאל התפלל בשעת מנחה, והשם קיבל את תפילתו. מי עוד התפלל? עזרא הסופר, כך כתוב בפסוק. ואז גם פרשת העקדה. לכן ישתדל בתפילה הזאת מאוד לכוון בה.

"עלינו לשבח" בכל תפילה

ולא לשכוח אחרי תפילת מנחה להגיד "עלינו לשבח", כי יש הרבה סידורים שלא כתבו שם "עלינו לשבח", ואנשים ישר מתחילים "אל נורא עלילה" — לא. כל תפילה, אחריה יש "עלינו לשבח". לזכור: חמש תפילות, חמש פעמים "עלינו לשבח".

תפילת נעילה — חלון ההזדמנויות

עכשיו, תפילת נעילה — צריך להיזהר בה מאוד מאוד, שהכול הולך אחר החיתום. יגיד אותה כמו שבגמרא בירושלמי מובא: "כאשר משחרי כותלה", זאת אומרת השמש מתחילה לשקוע. חצי שעה לפני השקיעה — אז תתחיל ארבעים דקות לפני; עשר דקות ייקחו "אל נורא עלילה" ו"אשרי יושבי ביתך" וקדיש — הוא מנגן בקדיש — והעמידה בחצי השעה האחרונה.

מה יש בחצי השעה הזאת? אומר הזוהר הקדוש בפרשת פקודי, שיש שבעה היכלות למעלה, שבעה היכלות, וההיכל השלישי שאנחנו עולים אליו — יש שמה חלון אחד שהוא סגור כל השנה, אבל רק חצי שעה בשנה הוא פתוח. מתי היא החצי שעה הזאת? זו החצי שעה האחרונה של יום הכיפורים, של הארבעים יום האלה של התפילות מראש חודש אלול.

ואז החצי שעה הזאת היא חלון הזדמנויות, שאז אתה יכול להתפלל ולבקש ולצעוק לשם יתברך. אבל העיקר — על השכינה, שהיא בגלות, שהיא בוכה על ישראל שסובלים ומפוזרים בארבע כנפות הארץ; על אלה שלא אומרים "שמע ישראל", על אלה שחולים, על אלה שבבית האסורים, על כל אלה שסובלים — להתפלל, לבקש שהשכינה תצא מהגלות, מדלי דלות, שתצא וכבר ניגאל.

אז זו החצי שעה האחרונה. יבקש בעבור הקדוש ברוך הוא, בעבור שמו, כדי שהוא יגאל את עצמו — כי גם הוא נגאל, כך כתוב: "וַיֵּשֶׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ" (דברים ל, ג) — "והשיב" לא נאמר אלא "ושב"; הוא גם בגלות איתנו, "עֲמֹו אֲנֹכִי בְּצָרָה" (תהילים צא, טו). אז הוא גואל את עצמו, ואז אתה מתפלל תפילה שעולה למעלה, והחתימה כמו שצריך.

ברכת הלבנה

עכשיו, רבותיי, לא לשכוח: הלילה אנחנו עושים ברכת הלבנה. יש מצווה גדולה לעשות את זה הלילה ולא במוצאי כיפור. כך כתב הגאון ה"לבוש", כך כתב ה"אליה רבה". הגאון מווילנא ב"מעשה רב" כתב לומר לפני יום הכיפורים, כדי שיהיה לנו עוד זכות להכריע את הכף במאזניים. וגם הרב חיד"א כתב כך, וגם רבנו חיים פלאגיי חזר על זה. וכך ניכר מדברי הרש"ש, שכתב שיאמר ברכת הלבנה בעשרת ימי תשובה — ומתי הם עשרת ימי תשובה? זה ערב יום הכיפורים; במוצאי כיפור כבר נגמרו עשרת ימי תשובה. והרב "בן איש חי" כתב גם כן.

ולמה אנחנו רוצים? כי מי שבירך ברכת הלבנה — אותו חודש לא יקרה לו שום אסון. אם כן, הלילה: כי היה היום אחר הצהריים זמן המולד, ועברו שבעה ימים. אז הלילה לא לשכוח לעשות כעת, מיד — "זריזים מקדימים למצוות", "מצווה הבאה לידך אל תחמיצנה".

בְּרִפְתַּת חֲתִימָה טוֹבָה

ויהיה לכם שנה טובה ומבורכת, אמן. חתימה טובה, כתיבה וחתימה טובה, אמן. "זְכַרְנוּ לְחַיִּים, מְלֶךְ חַפְצֵי בְּחַיִּים, וְנִתְּנָנוּ בְּסִפְרֵי חַיִּים" — כותבנו וחותמנו בספר חיים, למענך אלוהים חיים. תזכו לשנים רבות, נעימות וטובות. וימלא השם משאלות ליבכם לטובה ולברכה, אמן.